

אוניברסיטת תל אביב

בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל

**סוגיות בהתערבות בקרב משפחות לילד עם צרכים
מיוחדים/מוגבלות**

**Issues in intervention among families of child with special
needs/disability**

לקראת תואר שני, סמסטר א תשפ"ג

מרצה: יעל לויאל

משרד: חדר טלפון: 6873687-054 דוא"ל: yelleviel8@gmail.com

שעת קבלה: ימי שני 16-17 (בתיאום מראש)

תיאור הקורס

הקורס יתמקד בסוגיות בהתערבות של העובד הסוציאלי בקרב משפחות לילד עם צרכים מיוחדים/מוגבלות, בדגש על עבודה עם הורים.

בחלקו הראשון הקורס ירחיב ידע תיאורטי, אמפירי, ויישומי בהקשר ל-3 תהליכים מרכזיים, המאפיינים משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים והורות בפרט, כמפורט:

קבלת הבשורה (חלום ושברו), ההיבט התוך-נפשי ותימות תוך נפשיות בהתייחס להורות מיוחדת, והשפעתן של סטיגמות חברתיות ותרבותיות בהתמודדות ההורים ובהתערבות.

תהליכים אלה יודגמו באמצעות התמקדות ב-3 לקויות התפתחותיות נרחבות (CP-) שיתוק מוחין, אוטיזם-ASD, ומוגבלות שכלית התפתחותית-מש"ה).

בחלקו השני הקורס יתמקד בתפקידם המקצועי של עובדים סוציאליים בהתערבויות בקרב משפחת הילד עם הצרכים המיוחדים/מוגבלות (גרעינית ומורחבת), תוך שימוש ב-3 מודלים קיימים בעבודה סוציאלית (הגישה המוטיבציונית, הדרכת הורים, ומנטליזציה) ותוך התייחסות לדילמות אתיות ומקצועיות.

דרכי העבודה

הרצאות פרונטליות, סרטונים, דיונים, ניתוחי אירוע, סוגיות ודילמות מהשדה.

מטלות הקורס

נוכחות פרונטלית בשיעורים, מעורבות והשתתפות וקריאת ספרות.
עבודת סיכום אינדיבידואלית – 100 מהציון הסופי (תאריך ההגשה יקבע באמצע הסמסטר).

נוכחות חובה בשיעורים

הנוכחות בשיעורים היא חובה בהיקף של לפחות 80%. סטודנט/ית שייעדר/תיעדר מהקורס יותר מפעמיים, תופסק השתתפותו/ה בקורס.

הגשת עבודות באיחור

מועד הגשת עבודות יפורסם באתר ביה"ס.

ניתן להגיש עבודה במועד אחד בלבד. חריגה מן המועד תיתכן רק באישור הועדה לענייני תלמידים. את הבקשה יש להעביר 3 שבועות לפני מועד ההגשה ובהתאם לנוהל 2.1 המפורסם בידיעון. הגשת עבודה באיחור וללא אישור הועדה תגרור הורדת 10 נקודות מציון העבודה, על כל שבוע איחור נוסף יופחתו 5 נקודות מהציון.

תכנית הקורס

חלק א: מבוא ותהליכים שעוברים הורים ומשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים/מוגבלות.

שיעורים 1-2: מבוא

הגדרות בסיס בעולם המוגבלות, סקירת תהליכי אבחון ואבחנה עדכניים בישראל. סקירת היחסים הדיאלקטיים בין המושג צרכים מיוחדים לבין המושג מוגבלות (DISABILITY).

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author

Herbert, M. (2005). *Developmental Problems of Childhood and Adolescence: Prevention, Treatment and Training*. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9780470773888>

Turns, B., Nelson Goff, B.S., Masterson, M., Cless, J.D., & Cless, A.W. (2017). In Nelson Goff, B.S., & Piland Springer, N. (Eds.), *Intellectual and Developmental Disabilities: A Roadmap for Families and Professionals* (17-49). New York, NY: Routledge.

שיעורים 3-4: קבלת הבשורה ואחריה

קבלת האבחנה כחוויה משברית/טראומטית בקרב הורים.

דולב, ס. (2014). קבלה והשלמה של הורים עם אבחנת האוטיזם אצל ילדיהם. בתוך ס. לוינגר (עורכת), *מעבר לקשת*, (עמודים: 9-33). קרית ביאליק, ישראל: אח.

דרומי, א. (2018). משפחות לילדים על הרצף האוטיסטי. *אוטיזם - מסע להבנת הרצף*, (9) 227-255. חדרה, ישראל: ספרי ניב.

Valicenti-McDermott, M., Lawson, K., Hottinger, K., Seija, R., Schechtman, M., Shulman, L., & Shinnar, S. (2015). Parental stress in families of children with autism and other developmental disabilities. *Journal of Child Neurology*, 30(13), 1728-1735.

Yi, H., Siu, Q.K.Y, Ngan, O.M.Y., & Chan, D.F.Y. (2019). Parents' experience of screening, diagnosis, and intervention for children with Autism Spectrum Disorder. *American Journal of Orthopsychiatry*. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1037/ort0000433>

שיעורים 5-6: היבטים תוך נפשיים

תימות תוך נפשיות בהורות מיוחדת ושליבים התפתחותיים בהתמודדות הורים עם האבחנה.

גינוסר, נ. (2017). כמו לוליין על חוט. בתוך כהן, א. (2017). (עורכת). *טיפול בהורות*, 470-407. קרית ביאליק, ישראל: אח.

Avieli, H., & Band-Winterstein, T. (2017). "What didn't I do for this child?": Parents retrospective construction of their child's CP diagnosis process. *Journal of Developmental and Physical Disabilities, 29*, 385-405.

Whittingham, K., Wee, D., Sanders, M.R., & Boyd, R. (2013). Sorrow, coping and resiliency: parents of children with cerebral palsy share their experiences. *Disability and Rehabilitation, 35*(17), 1447-1452.

Feninger-Schaal, R., Oppenheim, D., & Koren-Karie, N. (2019). Parenting children with intellectual disability: linking maternal insightfulness to sensitivity. *Journal of Intellectual Disability Research, 1-5*.

Finke, E.H., Kremkow, J., M.D., Drager, K., D.R., Murillo, A., Richardson, L., & Serpentine, E.C. (2019). "I would like for my child to be happy with his life": Parental hopes for their children with ASD across the lifespan. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 49*, 2049-2068.

שיעורים 7-8: סטיגמות חברתיות – תרבותיות ומקומן בהתמודדות ההורים והמשפחה

השפעות חברתיות ותרבותיות על הורים והתמודדותם, כולל התייחסות לאבחנות השונות, התייחסות לאוכלוסיות שונות, וחקירת תהליכים שעוברים בני משפחה נוספים (אחים, סבים וסבתות).

דרומי, א. (2018). משפחות לילדים על הרצף האוטיסטי. *אוטיזם- מסע להבנת הרצף*, (9) 227-255. חדרה, ישראל: ספרי ניב.

לוינגר, ס. (2010). הפרספקטיבה של ההורים. בתוך ס. לוינגר (עורכת), *תקשורת*, (עמודים: 79-107). קרית ביאליק, ישראל: אח.

Chung, C.L., Liu, W.Y., & Chang, C.J. (2010). The relationship between parental concern and find diagnosis in children with developmental delay. *Journal of Child Neurology, 20*, 413-419.

Coppus, A.M.W. (2013). People with intellectual disability: What do we know about adulthood and life expectancy? *Journal of Developmental Disabilities Research Review, 6-16*.

Diklow, N., Moog, U., Karch, S., Sander, A., Kilian, S., Bland, R., & Reuner, G. (2019). What do parents expect from a genetic diagnosis of their child with intellectual disability? *Journal of Applied Research in Intellectual Disability, 1-9*.

חלק ב: התערבויות של העובד הסוציאלי בעבודה עם משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים/מוגבלות והורים בפרט

שיעור 9: הגישה המוטיבציונית

כהן, א. (2017). טיפול אינטגרטיבי בהורות- תיאוריה, מחקר ועקרונות טיפוליים. בתוך כהן, א. (עורכת). *טיפול בהורות* (עמודים: 47-116), קרית ביאליק, ישראל: אח. מילר, ו., ורולניק, ס. (2009). *הגישה המוטיבציונית*, קרית ביאליק, ישראל: אח.

שיעור 10: מנטליזציה

Camoirano, A. (2017). Mentalizing makes parenting work: a review about parental reflective functioning and clinical interventions to improve it. *Front Psychology*, 8, 14. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5247433/>

Zevalkink, J., Verheugt-Pleiter, A., & Fonagy, P. (2012). Mentalization-informed child psychoanalytic psychotherapy. In A. W. Bateman & P. Fonagy (Eds.), *Handbook of mentalizing in mental health practice* (pp. 129-158). Arlington, VA, US: American Psychiatric Publishing, Inc..

שיעור 11: הדרכת הורים באוריינטציה של גישות פסיכולוגיה חיובית

"הדרכת הורים" היא שם כוללני לסוגים שונים של התערבות מרכזית בעבודה עם הורים לילדים בעלי מוגבלות. היכרות עם עמודי התווך של התפיסה והפרקטיקה של גישת הכוחות.

Blackledge, J.T., & Hayes, S.C. (2006). Using acceptance and commitment training in the support of parents of children diagnosed with Autism. *Child & Family Behavior Therapy*, 28, 1-18.

Da Paz, N.S., & Wallander, J.L. (2017). Interventions that target improvements in mental health for parents of children with autism spectrum disorder: A narrative review. *Clinical Psychology Review*, 51, 1-14.

Ridderinkhof, A., Bruin, E.I., Blom, R., & Bogels, S.M. (2018). Mindfulness-based program for children with Autism Spectrum Disorder and their parents: Direct and long-term improvements. *Mindfulness*, 9, 773-791.

התערבויות קבוצתיות בעבודה עם הורים ובני משפחה לילדים עם מוגבלות. סקירת דילמות אתיות ומקצועיות בתפקיד העו"ס בעבודה בתחום מוגבלויות, והשפעות העבודה בתחום על העובד הסוציאלי.

שיקום בעידן תמורות בשיח בין אנשים עם מוגבלות. (2012 גלעד, ד., וברק, ד.). לבין החברה. בתוך חובב, מ., לונטל, א., וקטן, י. (עורכים). *עבודה סוציאלית בישראל*. תל אביב, ישראל: הקיבוץ המאוחד, (593-625) עמודים:

Allan, A.R., Newell, J.M., & Sukovskyy, Y. (2018). Burnout, compassion fatigue and professional resilience in caregivers of children with disabilities in Ukraine, *European Journal of Social Work*.

Schuengel, C., Kef, S., Hodes, W.M. & Meppelder, M. (2017). Parents with intellectual disability. *Current Opinion in Psychology*, 15, 50-54.